

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 10 października 2019 r., wydanym w sprawie z powództwa (...) Spółki Akcyjnej w B. przeciwko M. G. o zapłatę, Sąd Rejonowy w Skierniewicach zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 12.744,45 zł z odsetkami umownymi w wysokości dwukrotności odsetek ustawowych za opóźnienie od 1 maja 2019 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 4.255,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd I instancji ustalił, że w dniu 18 września 2018 r. strony zawarły umowę pożyczki gotówkowej nr (...), przy czym kwota główna pożyczki wynosiła 6.000,00 zł, całkowita kwota do zapłaty 14.592,00 zł, miesięczna rata 304,00 zł, a liczba rat 48. W dniu następnym pozwana jako wystawca weksla podpisała deklarację wekslową na zabezpieczenie zwrotu całego zadłużenia z umowy, w której to deklaracji wskazano m.in. że pożyczkodawca ma prawo uzupełnić weksel oraz dochodzić na tej podstawie zobowiązania przed sądem, gdy opóźnienie w płatności kwoty równej wartości jednej pełnej raty przekroczy 30 dni, po uprzednim wezwaniu do zapłaty zaległości w terminie 7 dni od daty otrzymania wezwania. M. G. wystawiła też weksel własny, podpisując go własnoręcznie. W treści weksla wskazano następnie, że jego wystawca zapłaci na rzecz (...) S.A. w B. kwotę 13.694,45 zł do dnia 15 stycznia 2019 r., zaznaczając, że weksel jest płatny w B. nie na zlecenie. Pismem z dnia 28 lutego 2019 r. wezwano pozwaną do zapłaty zaległych dwóch rat pożyczki w terminie 7 dni, a pismem z dnia 31 marca 2019 r. wypowiedziano jej umowę z uwagi na poważne naruszenia postanowień umownych, wzywając jednocześnie do wykupu weksla.

Sąd meriti podniósł, że zobowiązanie wekslowe ma charakter samodzielny i abstrakcyjny, a zatem niezależny od podstawy prawnej, która spowodowała jego wystawienie, zaś posiadacz weksla może wytoczyć na jego podstawie powództwo przeciwko wszystkim dłużnikom wekslowym, którzy złożyli własnoręczny podpis na wekslu. Zaznaczono, że z weksla odpowiada każda osoba, która się na nim podpisała, a w szczególności wystawca weksla własnego jako dłużnik główny. Przywołano art. 16 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 160) stwierdzający, że posiadaczowi weksla, który wykaże swoje prawo nieprzerwanym szeregiem indosów, przysługuje legitymacja do odbioru od dłużników wekslowych sumy wekslowej oraz art. 17 tejże ustawy, z którego wynika, że osoby, przeciw którym dochodzi się praw z weksla, nie mogą wobec posiadacza zasłaniać się zarzutami opartymi na swych stosunkach osobistych z wystawcą lub z posiadaczami poprzednimi, chyba że posiadacz, nabywając weksel, działał świadomie na szkodę dłużnika. Sąd stwierdził dalej, że M. G. bezspornie złożyła swój podpis na przedmiotowym wekslu, który został wystawiony jako zabezpieczenie umowy pożyczki, a strona powodowa przedstawiła podpisane przez pozwaną umowę pożyczki i deklarację wekslową, jak również harmonogram spłat, wezwanie do zapłaty po braku zapłaty dwóch wymagalnych rat oraz wypowiedzenie umowy z uwagi na brak terminowego spłacania rat. Weksel został oceniony jako „(...) w pełni wiarygodny (...)” i zawierający wszystkie elementy wymienione w art. 101 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 160), co w ocenie Sądu okazało się wystarczające, by uznać powództwo za uzasadnione, a zarzuty z odpowiedzi na pozew za chybione. O odsetkach od żądanej pozewem należności głównej orzeczono na podstawie art. 481 k.c., a o kosztach procesu w oparciu o art. 98 k.p.c.

Apelację od tego wyroku wniosła pozwana, zaskarżając go w całości, żądając jego zmiany poprzez oddalenie powództwa z zasądzeniem od powoda na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania odwoławczego według norm prawem przepisanych oraz zarzucając naruszenie:

1. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie oceny dowodów w sposób dowolny, nie zaś swobodny, oraz w sposób sprzeczny z zasadami doświadczenia życiowego i zasadami logicznego rozumowania, a polegający na przyjęciu, że powódka wypełniła weksel zgodnie z treścią deklaracji wekslowej, podczas gdy – nawet przy uznaniu, że doszło do skutecznego doręczenia jej wezwania do zapłaty oraz wypowiedzenia umowy wraz z wezwaniem do wykupu weksla – powódka wypełniła weksel przedwcześnie, tj. przed upływem okresu wypowiedzenia umowy pożyczki;
2. art. 217 § 1 k.p.c. w związku z art. 245 k.p.c. przez dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z kserokopii dokumentów wezwania do zapłaty i wypowiedzenia umowy wraz z wezwaniem do wykupu weksla, podczas gdy

przedłożone przez powódkę wydruki/kserokopie nie stanowią dokumentów prywatnych w rozumieniu art. 245 k.p.c. i w konsekwencji uznanie, że weksel został wypełniony zgodnie z treścią deklaracji wekslowej, a umowa pożyczki została skutecznie wypowiedziana;

3. art. 10 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 160) poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na uwzględnieniu powództwa, podczas gdy powódka wypełniła weksel niezgodnie z treścią deklaracji wekslowej;

4. art. 38 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 160) poprzez dokonanie weryfikacji, a następnie zasądzenie roszczenia, na podstawie kserokopii weksła, podczas gdy powód powinien przedłożyć w Sądzie oryginał papieru wartościowego;

5. art. 10, 101 i 102 ust. 1 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 160) poprzez uznanie, że weksel jest ważny, na podstawie kserokopii weksła;

6. art. 921⁶ k.c. poprzez nieudostępnienie w postępowaniu sądowym przez powoda oryginału weksła celem pozbawienia go mocy prawnej;

7. art. 385¹ k.c. poprzez uznanie przez Sąd I instancji, że koszty pozaodsetkowe umowy pożyczki, nieuzgodnione z pozwanym i określone w wysokości równej 100% kapitału pożyczki nie stanowiły klauzuli niedozwolonej.

W odpowiedzi na apelację powódka wniosła o jej oddalenie i zasądzenie od pozwanej na swoją rzecz zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja pozwanej skutkowałą uchyleniem zaskarżonego wyroku i przekazaniem sprawy Sądowi Rejonowemu w Skierniewicach do ponownego rozpoznania, bowiem w postępowaniu niniejszym zaistniały przesłanki uzasadniające wydanie orzeczenia kasatoryjnego, zważywszy, że Sąd I instancji zaniechał tu rozpoznania istoty sprawy.

Lektura obszernego uzasadnienia sprzeciwu od nakazu zapłaty złożonego przez pozwaną nie pozostawia wątpliwości, że M. G. podniosła tam zarzut wypełnienia przez powoda wystawionego przez nią weksła in blanco w sposób niezgodny z postanowieniami deklaracji wekslowej, stanowiącej umowę, w której strony porozumiały się co do warunków i sposobu uzupełnienia weksła niezupełnego. Skarżąca wywodziła, że zgodnie z tą deklaracją, strona powodowa – jako remitent wekslowy – uprawniona była do wypełnienia weksła na kwotę odpowiadającą zadłużeniu pozwanej wynikającemu z przedmiotowej umowy pożyczki i o tyle tylko, o ile zostaną spełnione wskazane w tej deklaracji warunki. M. G. podnosiła więc w toku dalszych wywodów, że powód tych uzgodnień nie dochował, jako że weksła nie wypełniono na kwotę odpowiadającą jej zadłużeniu, gdyż takowe w ogóle nie zaistniało z uwagi na nieskuteczność zawarcia umowy pożyczki, z której dług miałby wynikać, a na wypadek, gdyby Sąd uznał, że umowa została zawarta skutecznie, wskazywała też, że jej zadłużenie było w rzeczywistości niższe od kwoty wskazanej w wekslu, gdyż zobowiązania pożyczkobiorcy w pewnym zakresie wynikały z niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., którymi nie była związana. Zarzucała również, że nie zaistniały ustalone w deklaracji okoliczności warunkujące wypełnienie weksła przez powoda, gdyż nie doszło do przesłania wezwania do zapłaty zaległości w terminie 7 dni, a ponadto, w jej ocenie, do wypełnienia weksła winno być dojsz dopiero po upływie okresu wypowiedzenia, nie zaś przed dokonaniem wypowiedzenia. Nie ma w doktrynie prawa i w orzecznictwie żadnych wątpliwości, że w sytuacji wypełnienia weksła niezgodnie z zawartym uprzednio porozumieniem, zobowiązany z weksła może zasłaniać się wobec wierzyciela, tj. pierwszego posiadacza weksła, wszelkimi zarzutami związanymi z niezastosowaniem się do tego porozumienia, a jedynie wobec dalszych posiadaczy weksła znajdują zastosowanie ograniczenia dotyczące dłużnika wekslowego, wynikające z art. 10 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 160). Jeżeli dłużnik wekslowy formułuje zarzut uzupełnienia weksła niezgodnie z deklaracją wekslową lub innym porozumieniem wekslowym, to powinien wykazać

w toku postępowania rozpoznawczego fakt takiej niezgodności, zarówno w znaczeniu przedmiotowym (dotyczącej samej wierzytelności ze stosunku podstawowego), jak i w znaczeniu podmiotowym (brak upoważnienia aktualnego posiadacza weksla do uzupełnienia weksla). Wystawca weksla może więc przeciwstawić powództwu wierzyciela wekslowego zarzuty oparte na jego stosunkach osobistych z wierzycielem, czyli dotyczące stosunku podstawowego, czyli kwestionować samo istnienie lub rozmiar roszczenia wekslowego ze względu na jego związek ze stosunkiem podstawowym. Spór przenosi się wówczas z płaszczyzny stosunku wekslowego na płaszczyznę stosunku prawa cywilnego, nie dochodzi jednak do zmiany powództwa, ponieważ przedmiotem rozpoznania jest nadal to samo roszczenie wekslowe, a powód jedynie przydaje mu dodatkowe uzasadnienie faktyczne i prawne. Jeżeli ostatecznie okaże się, że weksel in blanco został uzupełniony niezgodnie z zawartym porozumieniem, zobowiązanie wekslowe wystawcy weksla w ogóle nie powstanie (tak np. w wyroku SN z dnia 3 lutego 2016 r., V CSK 314/15, niepubl. i w wielu innych orzeczeniach).

W sprawie niniejszej Sąd meriti z zupełnie niewyjaśnionych przyczyn zaniechał rozważania zasadności opisanych wyżej zarzutów strony pozwanej, a z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że ograniczył się wyłącznie do ustalenia formalnej prawidłowości złożonego przez powoda weksla poprzez stwierdzenie, że zawiera on wszystkie wymagane prawem elementy. Wyjaśnić więc należy w tym miejscu Sądowi Rejonowemu, że formalna ważność weksla nie musi koniecznie oznaczać, że powstało zobowiązanie o treści wyrażonej w wekslu, a ewentualne skuteczne podniesienie zarzutu uzupełnienia weksla in blanco niezgodnie z porozumieniem wekslowym musiałoby doprowadzić do wniosku, że zobowiązanie wekslowe pozwanej nie powstało. Przyczyny zupełnego odstąpienia od rozważenia zarzutów M. G. mogą pozostawać jedynie w sferze domysłów, ale jeśli Sąd I instancji wyprowadził wnioski o niedopuszczalności ich podniesienia z przywołanego w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia art. 17 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 160), to stwierdzić należy, że w takim razie dokonał zupełnie błędnej wykładni tego przepisu i wyjaśnić, że – jak wprost wynika z treści tej normy – wyłączono tam możliwość powoływania przez dłużników wekslowych zarzutów osobistych, jakie przysługują im przeciwko wystawcy lub poprzednikom obecnego posiadacza weksla, nie zaś wobec remitenta, będącego pierwszym i jedynym posiadaczem weksla własnego. Z pewnością więc nie można się zgodzić z Sądem meriti, że sam fakt ważności weksla oraz treść przywołanych przepisów ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 160) wystarczają, by odstąpić od rozważania trafności podnoszonych przez pozwaną zarzutów, uznając, że nie mogą mieć one żadnego znaczenia dla kwestii zasadności powództwa.

Nie budzi większych wątpliwości w judykaturze, że choć przyczyny nierozpoznania istoty sprawy mogą być różne – mogą więc być konsekwencją zaniechania zbadania materialnej podstawy żądania pozwu, przyjęcia przez Sąd I instancji przesłanki niweczącej lub hamującej roszczenie (np. prekluzji, przedawnienia, potrącenia, braku legitymacji, prawa zatrzymania) czy zaniechania zbadania materialnej podstawy żądania pozwu – jak również niezbadanie podstawy merytorycznej dochodzonego roszczenia może wiązać się z tym, iż rozstrzygnięcie zawarte w orzeczeniu Sądu nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, to jednak do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi także wtedy, gdy Sąd I instancji zaniechał zbadania zarzutów merytorycznych przeciwstawionych zgłoszonemu roszczeniu (tak np. w wyroku SN z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC Nr 1 z 1999 r., poz. 22, w postanowieniu SN z dnia 14 marca 2013 r., I CZ 7/13, „Biuletyn SN – Izba Cywilna” Nr 10 z 2014 r. lub w postanowieniu SN z dnia 4 września 2014 r., II CZ 41/14, niepubl.). Podkreśla się, że ocena prawna zarzutów o charakterze materialnoprawnym jest kwestią prejudycjalną dla oceny zasadności powództwa, choć ta ocena nie jest wprost wyrażona w sentencji orzeczenia, a zatem Sąd nie może uchylić się od zbadania ich zasadności w ramach rozpoznawanej sprawy, skoro bez tego nie jest możliwa ocena, czy zasadne jest roszczenie dochodzone pozwem. Fundamentalne uchybienia w opisywanym wyżej zakresie, jakich dopuścił się Sąd niższej instancji w sprawie niniejszej, równoznaczne są więc z nierozpoznaniem istoty sprawy i uzasadniają wydanie orzeczenia na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. polegającego na uchyleniu zaskarżonego wyroku i przekazaniu sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Bezprzedmiotowe – wobec konieczności ponownego rozpoznania sprawy – staje się rozważanie zasadności zawartych w apelacji zarzutów odnoszących się do prawidłowości przeprowadzonej przez Sąd meriti oceny zgromadzonego materiału dowodowego oraz dokonanych ustaleń faktycznych, jak również do trafności zastosowania w sprawie przepisów prawa materialnego, skoro Sąd Rejonowy ponownie będzie ustalał stan faktyczny sprawy i decydował na jego

gruncie o zasadności dochodzonego roszczenia. Dla uniknięcia ewentualnych dalszych nieporozumień celowe wydaje się jedynie wyjaśnienie redagującemu apelację radcy prawnemu reprezentującemu powódkę, że nie ma on racji, twierdząc, iż Sąd I instancji ustalał stan faktyczny w oparciu o kserokopię weksla, nie dysponując jego oryginałem. Stanowisko takie, jak również sformułowane w oparciu o nie zarzuty, mogą wskazywać na nieznaną zarówno § 79 obowiązującego w chwili wniesienia pozwu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2015 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 2316 ze zm.), jak również akt sprawy, gdzie na k. 1 znajduje się zarządzenie Przewodniczącego Wydziału nakazujące zdeponować oryginał weksla w kasie Sądu; przyznać jednak należy, że wbrew treści przywołanego przepisu, na pozostawionej w aktach kopii weksla nie ma ani potwierdzenia jej zgodności z oryginałem przez pracownika sekretariatu, ani też adnotacji o miejscu przechowywania oryginału. Przy ponownym rozpoznawaniu sprawy Sąd meriti winien rozważyć kwestię zasadności powództwa także w kontekście podnoszonych przez pozwaną zarzutów, respektując zasady właściwego rozkładu ciężaru dowodu przy wykazywaniu okoliczności, z których strony wywodzić będą skutki prawne. Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego pozostawiono Sądowi niższej instancji, jak wymaga tego art. 108 § 2 k.p.c.